УДК [342.841:340.134] (477)

Балабанова М.В.
заступник начальника відділу, начальник сектора комплектування відділу кадрового забезпечення Ялтинського міського управління ГУМВС України в АР Крим

Співвідношення охороняємої законом тайни та принципу гласності при запобіганні правопорушень у сфері протидії корупції в Україні. Співвідношення конституційного права громадянина на тайну особистого життя та обмежень, що накладаються на осіб, які претендують на заняття посад, пов'язаних з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування.

Юридично значима таємниця лежить в основі виникаючих певних відносин. Уявляється, що взяті під спеціальну охорону таємні відомості є першопричиною відносин між суб'єктами, що виникають на їх підставі у нашому випадку – кримінальних правовідносин, що виникають із приводу несанкціонованого порушення недоторканності тієї або іншої таємниці. Саме тому відомості (інформація), що становлять ту або іншу таємницю, повинні розцінюватися в кримінальному праві як об'єкт, тобто як інтерес (благо) кримінально - правової охорони, що реалізується й існує у формі суспільних відносин, для його захисту.

Особиста таємниця пов'язана із забезпеченням конституційних і інших прав особистості. Право людини на таємницю особистого життя як абсолютне правове благо визначене в Конституції України (ст. ст. 31, 32) і Міжнародному стандарті ООН в області захисту прав і свобод людини (ст. 17 Міжнародного пакту про цивільні й політичні права від 16 грудня 1966 р.) і сформульовано у ряді статей кримінального кодексу (ст.ст. 132, 163, 168 та ін.). Таким чином, можна говорити про два різновиди особистої таємниці як об'єкта кримінально - правової охорони: приватного життя й особистого листування, телефонних переговорів, поштових, телеграфних і інших повідомлень.

Основний громадянсько-політичний зміст гласності знай-

шов своє відображення у ст.34 Конституції України «Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір.»

Однак, разом з цим необхідно вказати на одне обґрунтоване обмеження, що встановлюється ст. 23. «Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей».

Таким чином, принцип гласності як правовий інститут має місце тільки в тому разі, коли при цьому не порушуються права і свободи інших осіб. В разі, якщо суб'єкт, що бажає реалізувати принцип гласності, виконав обидві умови та зустрічається із протидією з боку інших осіб, це вказує на порушення принципу гласності або його обмеження.

Суперечність зазначених вище питань відображується і при розгляді нововведеної законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» норми адміністративного права про адміністративну відповідальність за «ненадання інформації або надання недостовірної чи неповної інформації» (ст. 212-26):

«Неправомірна відмова особи у наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у разі якщо така інформація підлягає наданню на запит фізичної або юридичної особи відповідно до законів України "Про інформацію" або "Про звернення громадян».

Велике питання викликає ця норма в частині тлумачення змісту поняття - «неповне надання інформації». Беззаперечно, що вирішення у кожному конкретному випадку цього питання буде носити суб'єктивний характер.

Законом України «Про державну таємницю» чітко визначені критерії, за якими інформація підлягає забороні. Однак, існує велика кількість інформацій: конфіденційної, службової, комерційної, професійної, межі розголошення якої приймаються особами, що ними володіють, суб'єктивно.

Так, наприклад, рішення про неприпустимість розголошення чи оприлюднення даних про хід досудового слідства, приймається

слідчим чи прокурором керуючись приписанням закону й власною правосвідомістю, самостійно. Законодавець не обмежує коло осіб, які можуть отримати інформацію про злочин, який розслідується, однак, обсяг відомостей може та повинен відрізнятися. При цьому значення може мати юридичний статус особи і власне ставлення до особи. Зміст інформації, що надається, також може відрізнятися. Для того, щоб зіставити об'єм та зміст інформації при реалізації принципу гласності, необхідно виділити поняття й сутність меж гласності на попередньому слідстві. Слідчий намагається зіставити, з одного боку, права і свободи осіб, яких залучено в кримінальний процес у справі, а з іншого боку принцип повноти, всебічності й об'єктивності дослідження обставин справи.

Законом України «Про інформацію» у ст.30 конфіденційна інформація розглядається як «відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов» та доступ до неї є обмеженим. Громадяни, юридичні особи, які володіють інформацією професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру самостійно визначають режим доступу до неї, включаючи належність її до категорії конфіденційної, та встановлюють для неї систему (способи) захисту. Стаття 46 Закону України «Про інформацію» вказує на неприпустимість розголошення "відомості, що стосуються лікарської таємниці, грошових вкладів, прибутків від підприємницької діяльності» та ін.

В принципі, існування різного роду таємниць для демократичної держави – нормальне явище. Це одне з передумов вільного розвитку та плідної діяльності особистості. Однак, слід зазначити, що беззахисними перед антикорупційним законодавством України, а саме перед особами, яким буде надано право виявляти корупційні правопорушення, становиться велике коло законослухняних держслужбовців, що зазначені у ст.2 ЗУ «Про запобігання та протидії корупції» і є суб'єктами корупційного адміністративного правопорушення. На сьогоднішній день держава не в повному обсязі фінансує бюджетні галузі народного господарства, однак накладає обмеження щодо можливості отримання органами державної влади та місцевого самоврядування матеріальної чи нематеріальної допомоги від фізичних та юридичних осіб (ч.2 ст.4).

Введенню норми застосування адміністративної відповіда-

льності за правопорушення в сфері надання інформації повинно було передувати наукове обґрунтування та правове забезпечення проблеми оптимального співвідношення інтересів особи, суспільства, держави, приватного та публічного джерела, виділення меж втручання у сферу приватних та особистих інтересів, захисту інформаційної, державної і національної безпеки України.

Законом України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11 червня 2009 року законодавець визначив основні засади запобігання та протидії корупції як у публічній, так і приватній сферах суспільних відносин.

Головним принципом вказаного Закону виступає гласність. Законом передбачається безпосередня участь громадськості у заходах щодо запобігання та протидії корупції, щорічне оприлюднення інформації про вжиті заходи, а також про осіб, притягнутих до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень.

На суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання та протидії корупції, Законом покладаються обов'язки контролювати дотримання заборон суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення. Для виконання покладених на них функцій законодавець надав інструменти контролю, а саме – право проведення спеціальної перевірки щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування. Так, згідно ст.9 вказаного Закону, спеціальній перевірці підлягають відомості про:

1) притягнення особи до кримінальної відповідальності та відповідальності за корупційні правопорушення;

2) достовірність інформації про доходи, їх джерела та зобов'язання фінансового характеру, у тому числі за кордоном, щодо особи, яка претендує на посаду, та близьких їй осіб;

3) наявність у особи та близьких їй осіб корпоративних прав;

4) особу, яка претендує на зайняття посади, у тому числі про стан її здоров'я, освіту, наявність наукового ступеня, вченого звання, підвищення кваліфікації.

Законодавець звертає увагу на обов'язковість письмової згоди особи, яка претендує на зайняття посади, пов'язаної із виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування. У разі відсутності зазначеної згоди питання щодо такої кандидатури не розглядається.

Однак, в цьому законі не вказується на способи та шляхи отримання згоди чи інформування близьких родичів особи, яка перевіряється, перелік яких визначений у ст.1 цього Закону. А до цього кола входять і ті члени родини, з якими, можливо, обірваний зв'язок чи відсутня та ступінь довіри, при якій близькі особи повідомляють про свої фінансові зобов'язання. А порушення при наданні відомостей про доходи та зобов'язання фінансового характеру суб'єктом відповідальності, тягне за собою порушення вимог ст. 212-28 КУпАП. Таким чином, зібрання інформації, в тому числі і фінансового характеру, стосовно близьких родичів кандидата на посаду, порушує їх законні права і свободи, а це суперечить вимогам ст. 64 Конституції «Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України».